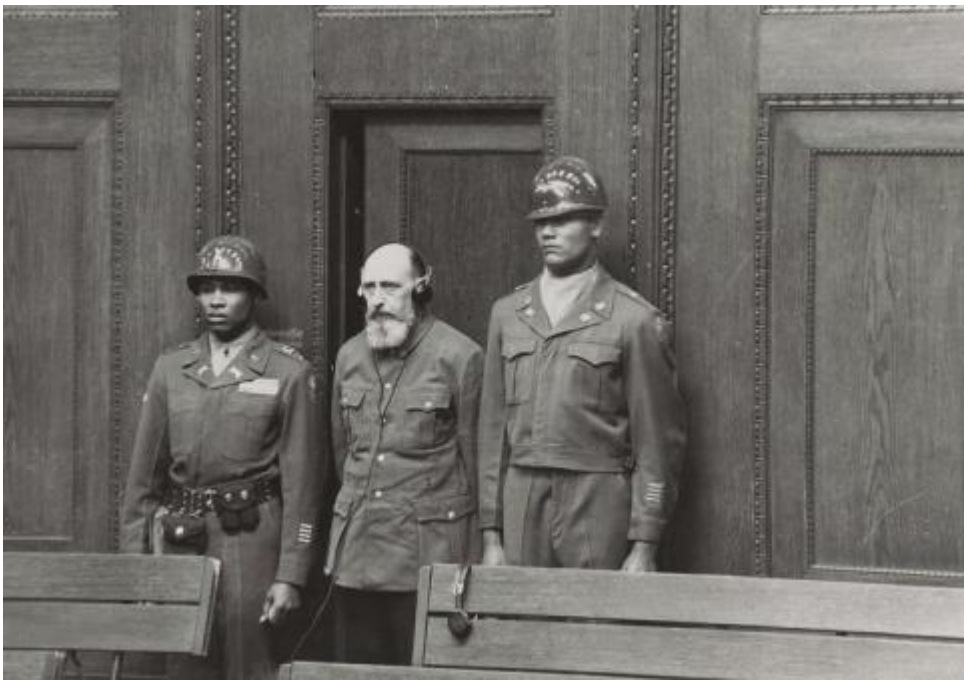
У Німеччині добиваються суду над останнім катом Бабиного Яру

Командир зондеркоманди 4а Пауль Блобель перед судом у Нюрнберзі, 1947

80-а річниця трагедії Бабиного Яру пожвавила дискусію про притягнення до відповідальності останнього з можливих учасників кривавої бійні. Йдеться про 99-річного громадянина Німеччини Герберта Валлера, який служив в айнзатцгрупі, відповідальній за розстріли київських євреїв.

Для юриста Ганса Брема і його партнерів пред'явлення обвинувачення нацисту — остання спроба виправити бездіяльність німецької влади щодо винуватців найбільшого розстрілу в історії Голокосту, — повідомляє JTA. З приблизно 700 членів айнзатцгрупи С, що діяла у північній і центральній частині УРСР і винищила приблизно 100 000 євреїв, лише 10 осіб були визнані винними у скоєнні злочинів.

Нещодавно Брем спеціально приїжджав до Києва, аби поговорити з родичами жертв Бабиного Яру. Справа в тому, що, згідно з німецьким законодавством, жертви можуть порушити кримінальну справу, навіть якщо прокуратура вирішить не пред'являти обвинувачення.

Юрист розуміє, що суд має мало шансів покарати настільки літнього обвинуваченого, але підкреслює, що «мова йде про спокуту, про пізнє правосуддя». Ім'я Валлера значилося в списку з 80 членів айнзатцгруп, переданих Центром Симона Візенталя німецькій стороні ще в 2014 році. У 2017-му у відношенні Валлера почалося слідство, яке було припинено, коли з'ясувалося, що обвинувачений «працював» у Бабиному Яру в якості медика, і складно довести його активну участь у вбивствах. 73-річний Брем відкидає цей аргумент, і з ним згодні в Центрі Візенталя, де запевняють, що всі члени айнзатцгруп колективно брали участь у всіх акціях.

За словами голови кафедри історії Східної і Південно-Східної Європи Мюнхенського університету Франциски Девіс із 700 есесівців, які служили в айнзатцгрупі С, переважна більшість уникнули правосуддя. «Неадекватне ставлення до злочинів, скоєних у Бабиному Яру негідно правової держави», — зазначає у зв'язку з цим Брем.

Це не означає відсутність спроб притягнути до відповідальності головних виконавців масового вбивства 29-30 вересня 1941 року. У 1947-1948 рр. в Нюрнберзі проходив так званий Einsatzgruppen-Prozess, що закінчився обвинувачувальними вироками.

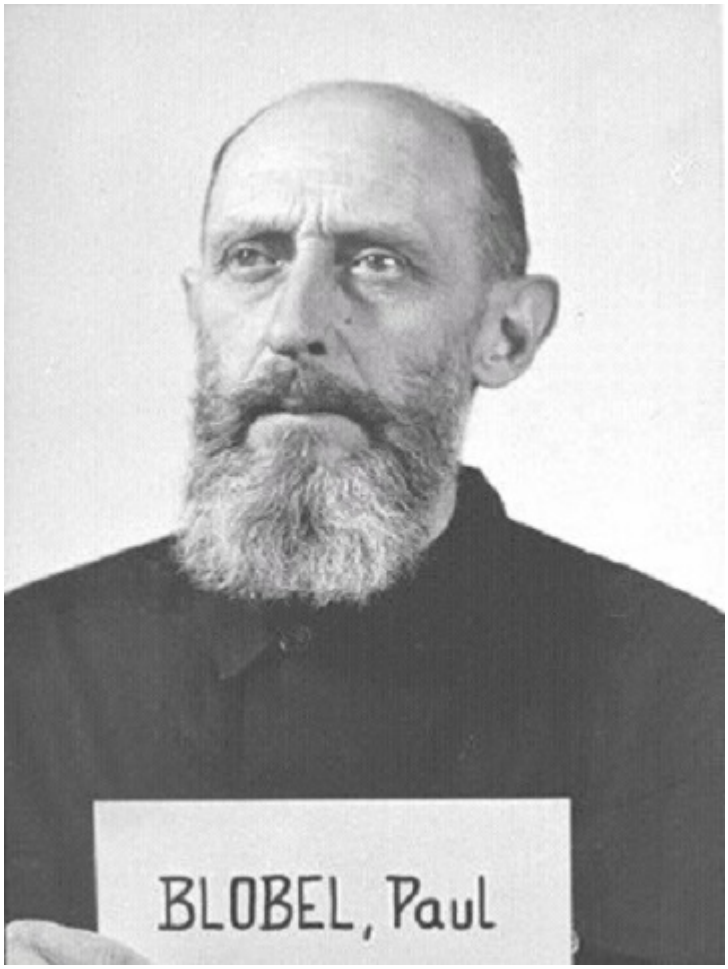

Суд у справі айнзацгруп, 1947

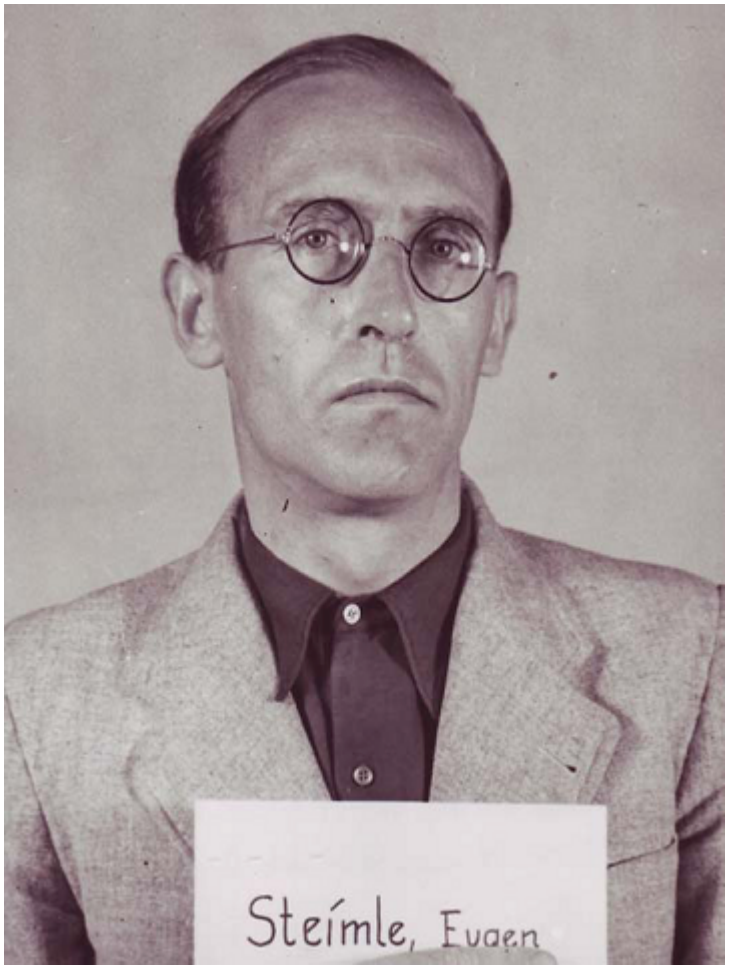
Щоправда, у відношенні бригадефюрера СС, командира айнзатцгрупи С Еміля Отто Раша справу було припинено через прогресуючу хворобу Паркінсона. Він помер 1 листопада 1948 року.

Проте був повішений штандартефюрер СС Пауль Блобель — командир зондеркоманди 4а, яка здійснювала масові вбивства в Бабиному Яру. З інкримінованих його підрозділу вбивств 60 000 євреїв, Блобель визнав «лише» 10 000-15 000 осіб, які стали жертвами зондеркоманди 4а. У січні 1942 року його зняли з посади через проблеми зі здоров'ям, викликані алкоголізмом. У червні того ж року штандартефюрера призначили керівником «Акції 1005», метою якої було знищення доказів звірств нацистів у Східній Європі. Кажуть, що саме Блобель розробив концепцію газових камер для таборів смерті і ефективні методи «утилізації» тіл, наприклад, чередування шарів трупів із дровами на каркасі з залізних рейок.

10 квітня 1948 року обвинувачений був засуджений до смертної кари через повішення, останніми його словами були: «Мене привели на шибеницю віра й дисципліна».

Штандартенфюрер СС Пауль Блобель

Голова зондеркоманди 4а Ойген Штаймле

Одному з його наступників на посаді голови зондеркоманди 4а — Ойгену Штаймле — пощастило значно більше. Штандартефюрера спершу теж засудили до смертної кари через повішення, яку замінили двадцятьма роками тюремного ув'язнення, а в 1954-му есесівець уже вийшов із Ландсбергської в'язниці. Після звільнення працював учителем німецької мови та історії у гімназії та помер у 1987 році.

Останній командир зондеркоманди 4а — Теодор Христенсен — під ім'ям Фріц Рамм працював після війни на вагонному заводі в Касселі, в 1969-му був виправданий земельним судом Дармштадта й помер в 1988 році.

Загалом із 24 обвинувачених у справі айнзатцгруп 14 обвинувачених були засуджені до смертної кари (чотири смертних вироки були згодом замінені на довічне ув'язнення, а шість «смертників» отримали терміни від десяти до двадцяти п'яти років). При тому останні ув'язнені були звільнені в травні 1958 року.

Нинішнє законодавство Німеччини набагато суворіше ставиться до злочинів проти людяності. Так, наприклад, охоронці таборів смерті можуть бути притягнуті до відповідальності як співучасники вбивства, навіть якщо не буде доведено, що вони вбили когось самі.

Однак сучасним німцям, за словами Брема, топонім Бабин Яр, ні про що не говорить. «Коли я питаю людей, чи знають вони про це місце, вони уточнюють, чи не йдеться про місто в Монголії», — нарікає адвокат в інтерв'ю Der Spiegel.

Костянтин Мельман